

ճանցած երկուսին վերջնելով, գնում է «Անատրուկ ապստամբի» վերայ: Բայց արի տես, որ յամառ Սանատրուկը չէ հնազանդում Անտիոքոսին եւ թողնելով փայտակարանը, ինքը վազում է Զապուհի մաս: Այս տեսնելով Անտիոքոս, վերջապէս համբերութիւնից դուրս է գալիս: «Տրաման սոյ առի գիշանութիւն պառակտելոցն նուազեցուցանել, եւ իւր ժողովեալ զՏարկն, առ կայսր գնայ», Բանից դուրս է գալիս, որ այս «ճանր զօրքով» Հայաստան քաջաւորը հռոմայեցի սպարապետի ամենամեծ բարեմասնութիւնը հարկ ժողովելն է լինում: Թող ներուի մեզ մեր զուամեալ պատմաբանին հակաճառելու, որ Հայաստանն այդ ժամանակ թագաւորութիւն, նախարարութիւն եւ հայրապետութիւն ունէր. եւ մի հռոմայեցի զորապետ չէր կարող այդպիսի անսահման իշխանութեամբ Հայաստանում կարգադրութիւններ անել, Հայոց զօրքի համար սպարապետնշանակել կարող էր միմիայն Հայոց թագաւորն, եւ ոչ այլ դէ:

(Ըարահնիէ):

Յ. ԴԱՆԱՍԵԱՆ

ԱՅԼԵԻՄԱՅԻՆ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Մարկոսն այս մատնագրութեան մէջ: — 2. Հայ ազգազական թերթ մը: — 3. Գ. Եւրմեդեզերի մէկ նոր գործը:

1. Մարկոսն հայ յաղնաբերութեան մէջ: Այս վերնագրով (տ. թերթիս ծածկը՝ «Նոր հրատարակութիւն») յօդուած մը հրատարակած

1 Սորոյն վրձնաւոր նամակն առ Կոստանդինոս եւ նորա պատասխանն անվանեք ին համարել Հոյք Սարգիսեան, Արթուրեզդուս եւ իւր դաշնակ. եր. 250—251, Գորապետ լեւոն, Բնական Պատմ. Գ. եր. 13: Եւստիւս գեղա Մոհսեան այս թուղթը գրելով ժամանակ, որի մէջ Հայք Կոստանդինոսի գրում են. «յուս լիք ընդ պղծման օրով հօրն քս Կոստանդինոս: որ առ միւսս Բոֆաւարի Յրգոսոյ, աչքի առաջ աւելն Փաւստոս Գ. իս, ուր տասն է, որ Կոստանդինոս ստանալով Հայոց թուղթը, նոյա օրեց, «մանաւանդ զի լեւոնի յիշու գրաւանքն Կոնստանդինոս հաստատութեան, միջոգութեան ի մէջ կայսերն Կոստանդինոսի եւ ի մէջ Բոֆաւարի Յրգոսոյ եղեալ էր», Հայք Պաթմբեան, Յինդրական Պատմ. Բ. 468 ստու. եւ: «Անտիոքոս զօրքովը վերապահաց (անուանեալ ի յարեմոցոյն յարգարէշ պաշտատն Կոստանդինոս) չե անծնօթ արտաքին մատնագրութեան, Կոստանդինոս յամ 328 տար օրէնս ինչ գրելով առ Անտիոքոս», Անշուշա այս Անտիոքոսն է, որին յարեմոցին մեծ զօրքով Հայաստանն է ուղարկում: Բայց անձնառն Հնդկանից Կոստանդինոսն է Անտիոքոսի գալուստն ի Հայաստան պատմական համարելով (Յինդ. Պատմ. Բ. 468) եւ աշխատելով Յրգոս-

է Ermoni, որով Մարկոսին աղանդոյն հռոմէսը ընդհանրապէս կը քննէ եւ ի մասնաւորի Եղեւնկայ աւանդութիւնը Մարկոսի մը: Եղեւնկայ հայերէն բնագիրը եւ գաղղիերէն (ոչ-այնչափ լաւ) թարգմանութիւնը կը քննէ, եւ կ'ըսէ՝ որ Եղեւնկայ աւանդութեն չի կրնար Մարկոսի վարդապետութեան մը պէս կատարեալ գաղափար մը կազմուիլ: Սակայն Ermoni Եղեւնկայ կարուկ եւ խորիմաստ բացատրութիւնները չէ կրցած շատ տեղ ըմբռնել, որ եւ անշուշտ գլխաւոր պատճառներն է կատարեալ գաղափար մը կազմել չկարենալուն:

2. Հոյ-պոլոնիս Լեւի: Prof. Dr. Anton Hermann վեց տարի է ի վեր ի Բուդապեստ կը հրատարակէ գերմաներէն լեզուաւ «Ethnologische Mittheilungen aus Ungarn» ազգագրական թերթը, որուն մէջ նաեւ Հայոց վրայ քանի մը փոքրիկ տեղեկութիւններ հրատարակուցան: Այժմ նոյն Ուսուցչապետ միացեալ հունգարահայ լեզուաբան Prof. Dr. Lukas von Batrubányին հետ թերթին առանձին յաւելումն մը սկսած է հրատարակել՝ «Beiträge zur armenischen Ethnologie» անուամբ, որ առաջին օրու շեալ ժամանակի կապուելու, պիտի հրատարակուի, իւրաքանչիւր հատորն իրր 20 թերթ (իրր 240 էջ) եւ պիտի արժէ 10 մարկ կամ 12 ֆր (հասցէն Prof. Dr. L. Patrubány, Budapest, I. Karátsonyi-utczta 6.) Առաջին տետրը նուիրումն է

«Միլիթարիսնց Արքահօր» Արսէն Արքեպ.

Այստեանի ի Վիննա, Աթոռակալ Հ. Դ. Ա. Անշանի ի Վենետիկ Ուսուցչապետ Դ. Հայնրիխ Հիւրշմանին ի Հորասուրգ Հայկաբանութեան եռասուղներուն:

Պրոֆ. Պատրուբանեան կը հետազօտէ հետեւեալ բաները Հայ («Հայի» բայէն, իբրեւ հօկող՝ պահապան), Արմէն (իբրեւ արի [պարսկ] ամիս): Հունգարացիները Հայերը կ'անուանեն՝ հարուս, գրգուս, կամպէս. իսկ Հայերը զՀունգարացիները կ'անուանեն՝ տէկը: Առնց մեկնութիւնն է ըստ Պատրուբանեանի՝ հարուս (իբրեց հարուսի եւսնը համար) Գրիգորիէք, կա-պնպէս. իսկ տէկըն է՝ տեղացին, ընդոծինը: Թօգուածադիրը կը հետազօտէ նաեւ՝ Վահագն, Արամիւս, Ասուած, Արեգան, Երկիր, Երկին,

որ յօդորդներ ժամանակ յարեմոցու եւ Փաւստոսի մէջ համաձայնութիւն գտնել: Իսկ Հայոց հարկատուութեան ինչորէ մասին անս վար:

վարունա (= քարուն), Արգար, Ում (արմ.
“ըմպեմ”, ք), Պարեանիա (= երկինք) բառերը,
որոնց զիջարանական մեկնութիւն կու տայ:
Տրուած այս մեկնութիւններն, որ ցայժմ լեզուա-
գիտաց տուած մեկնութիւններէն կը շեղին, ի-
րրեւ “փորձ”, մը նկատուելու են, եւ զգուշա-
նալի: Ուսուցչապետը նաեւ խորհնացոյ աւան-
գած վաճաղիկ երգին ընթացիկն ուղղելով
Տեոեւեալ երկու ձեւերու կը վերածէ:

Ա. 2եւ

երկներ	երկին	երկներ	երկիր
երկներ	եւ ըզ	ծիրա	նի ծովն
երկն ի	ծովուն	ունէր	եղէգնիկ
ընդ ե	ղեգան	փող ծուխ	կլանէր
ընդ ե	ղեգան	փող բոց	կլանէր
ի բոցոյն	վազէր	Պատա	նեկիկ
շուր Տէր	ունէր	ապա բոց	մուրուն
եւ աշք	եւ ունք	արեւ	գալուռք

Բ. 2եւ

երկներ	երկին	երկներ	երկիր
երկներ	եւ ըզ	ծիրա	նի ծովն
երկն ի	ծովուն	ունէր	եղէգնիկ
ընդ ե	ղեգան	փող ծուխ	լանէր
ընդ ե	ղեգան	փող բոց	լանէր
ի բոցոյն	վազէր	Պատա	նեկիկ
շուր Տէր	ունէր	եւ բոց	մուրուն
եւ աշք	եւ ունք	արեւ	գալուռք

Յաջորդ տեղանքերու մէջ ըլլա պիտի տես-
նեն այլեւայլ անմիջական Տեոեւեալ յո-
գուածները: Լայ բոցաները, Լայրեւն բառերու
զիջարանական յարաբերութիւնները, Տրան-
սիլվանիոյ Լայոց զբոյցները, Տրանսիլվանիոյ
Լայոց ազգանունները, Ղիմիւր Տրանսիլվանիոյ
Լայոց բարբառոյն, ԼուսգարաՅայոց ազգա-
խօսութիւնը, պատմութիւնը, մարգարիստութիւնը,
Ուսուսնախորութիւնը Տրանսիլվանիոյ Լայոց
բարբառոյն:

Յ. Գ. Եւրոպէի մէջ Եւրոպէի Բազմաթիւ
պատկերներով ստուար (VI + 787 էջ) եւ
շքեղ գործ մը Տրատարական եւ G. Schum-
berger աշխարհածանօթ բիւզանդագէտն L'Epo-
pée Byzantine à la fin du dixième siècle (Paris,
Hachette, 1896 fr. 35.) անուամբ, որ կը խօսի
Բիւզանդիոյ Յովհաննէս 2-մէկիկ (Յայազգի) կայ-
սեր, եւ ասոր յաջորդ վախի Բ. կայսեր առաջին
տարիներու գործերուն վրայ (969—989, որ

եւ 20 տարուց պատմութիւն): Ամբողջ գործոյն
մէջ առատութեամբ տեղադրուած են նոյն քարու
բիւզանդիան գեղարուեստի Տրաշալիպատկերներ
(փղովկազգործութիւն, սովերլուքիւն, դրամա-
գործութիւն, նկարչութիւն, քանդակագործու-
թիւն, ճարտարապետութիւն են): Այս կայսրն
բաւական գործ ունեցած եւ նաեւ Բագրատունի
Աշոտ Գ թապաւորին եւ առ Տասարակ Լայոց
Տեո. որոնք ըստ բաւականի մանրամասն կը յի-
շատակուին, եւ նոյն առթիւ Անուց աւերակ-
ներէն քանի մը պատկեր գրուած է:

Հ. Գ. Գ.

ԱՂԳՈՅԻՆ ԹԵՐԹԵՐԷ ԾՆՈՂԿԵՓՈՒՆՁ

1. Լայ արուստագետներ յնդուպա: — 2. Գրական նոր
երեւոյթ մը 4. Պոլսոյ լրագրութեան մէջ: — 3. Մասնակ-
ւոր ժողովրդական ստուգարանութիւն: — 4. Գրակա-
նութեան ծառայողներու տաղանքը: — 5. Լուսնալուսոց:
— 6. “Ժողովրդագիր”, եւ Նալիւրն — Fremd- und-
plattze: — 7. Կ. Պոլսոյ Նալիւրն ծնողագրաց ցուցակը: — 8. Նու-
իրատուութիւն: — 9. Պորթիսոր Անտոնիւիկի կար-
ծիքը Լեւոստանի Լայրեւ գեղարուեստներու մասին: —
10. + Ապառն Ա. Զուրն:

1 Լայոս Եւրոպէի մէջ Եւրոպէի Բազմաթիւ
պատկերներով ստուար (VI + 787 էջ) եւ
շքեղ գործ մը Տրատարական եւ G. Schum-
berger աշխարհածանօթ բիւզանդագէտն L'Epo-
pée Byzantine à la fin du dixième siècle (Paris,
Hachette, 1896 fr. 35.) անուամբ, որ կը խօսի
Բիւզանդիոյ Յովհաննէս 2-մէկիկ (Յայազգի) կայ-
սեր, եւ ասոր յաջորդ վախի Բ. կայսեր առաջին
տարիներու գործերուն վրայ (969—989, որ
եւ 20 տարուց պատմութիւն): Ամբողջ գործոյն
մէջ առատութեամբ տեղադրուած են նոյն քարու
բիւզանդիան գեղարուեստի Տրաշալիպատկերներ
(փղովկազգործութիւն, սովերլուքիւն, դրամա-
գործութիւն, նկարչութիւն, քանդակագործու-
թիւն, ճարտարապետութիւն են): Այս կայսրն
բաւական գործ ունեցած եւ նաեւ Բագրատունի
Աշոտ Գ թապաւորին եւ առ Տասարակ Լայոց
Տեո. որոնք ըստ բաւականի մանրամասն կը յի-
շատակուին, եւ նոյն առթիւ Անուց աւերակ-
ներէն քանի մը պատկեր գրուած է:

2. Գրական նոր երեւոյթ մը 4. Պոլսոյ լրագրութեան
մէջ: — 3. Մասնակւոր ժողովրդական ստուգարանութիւն:
— 4. Գրակաւութեան ծառայողներու տաղանքը:
— 5. Լուսնալուսոց: — 6. “Ժողովրդագիր”, եւ Նալիւրն
— Fremd- und- plattze: — 7. Կ. Պոլսոյ Նալիւրն ծնողագրաց
ցուցակը: — 8. Նուիրատուութիւն: — 9. Պորթիսոր
Անտոնիւիկի կարծիքը Լեւոստանի Լայրեւ գեղարուեստ-
ներու մասին: — 10. + Ապառն Ա. Զուրն:

1 Առդեւ, փինի, եղէգնիկ, Եւրոպէ (եղէգնի նշանա-
կութեամբ) իբր պարսի. եղէգնիպա: